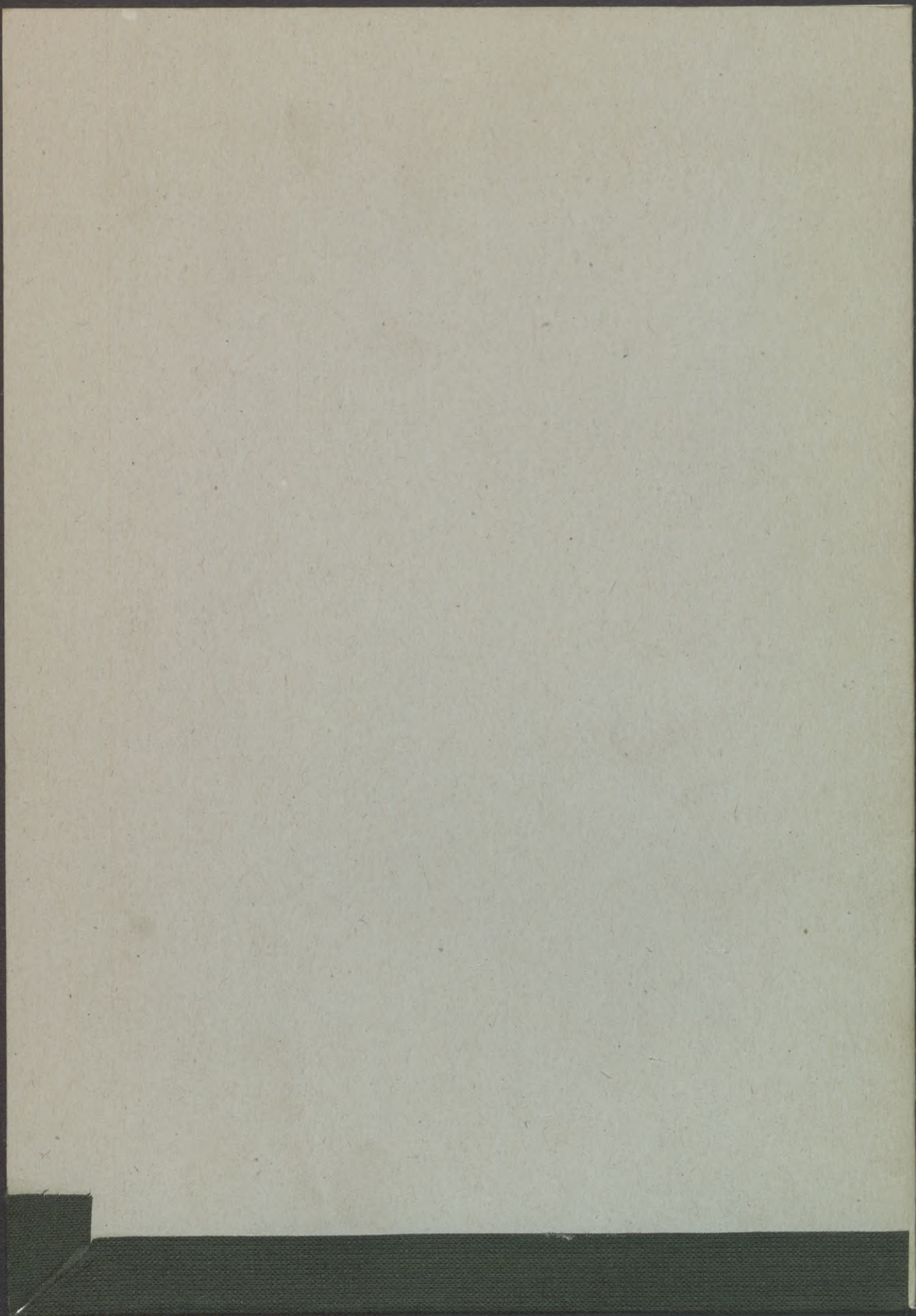

180.710

A népművelés

Ürmöri József

95. VI. 1.

180710

8421

A

NÉPNEVELÉS

(SZABADELŐADÁS)

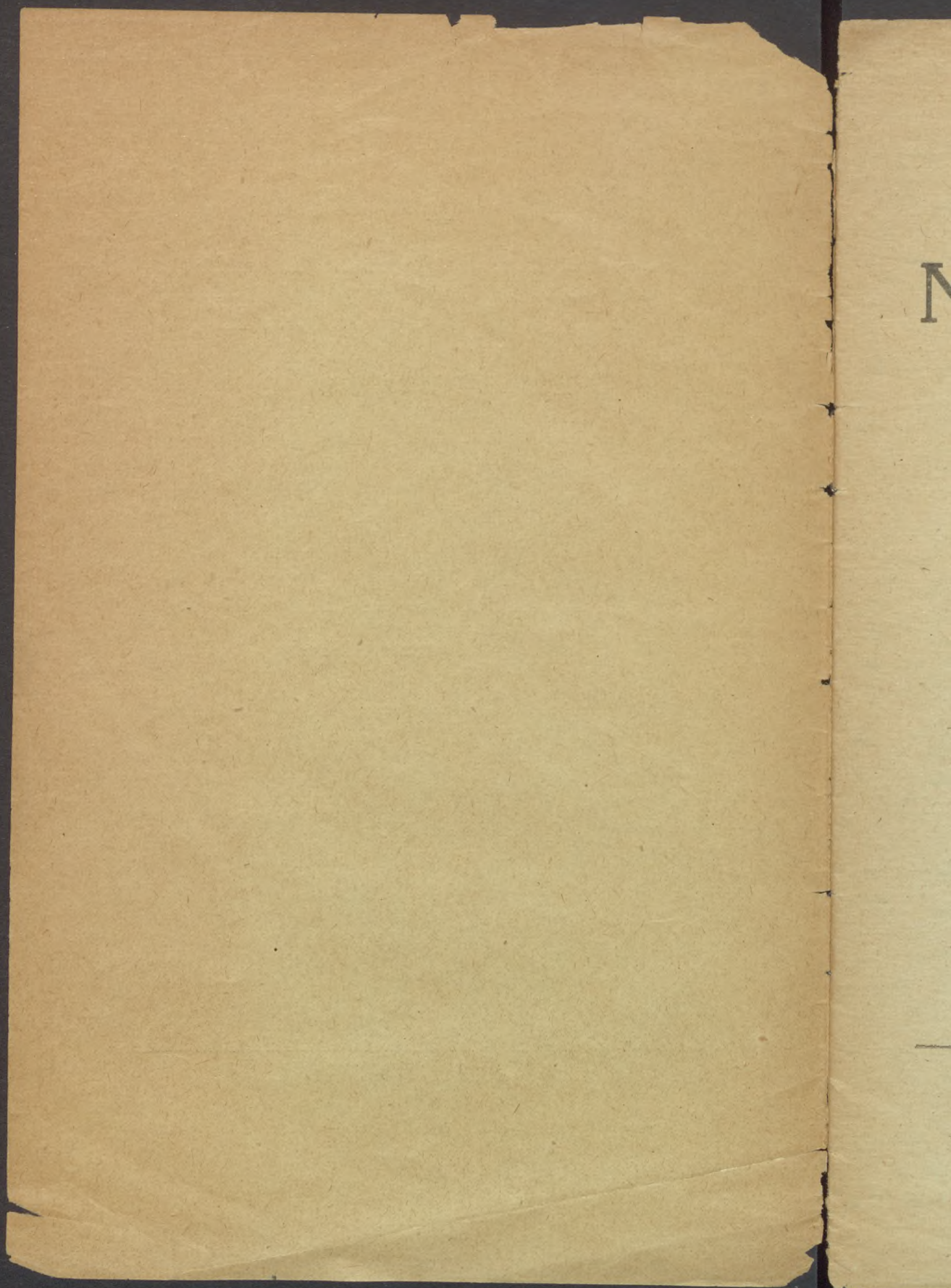
IRTA :

ÜRMÖSI JÓZSEF

HOM.-SZENTPÁLI-UNITÁR. LELKÉSZ

ARA : 4 LEU.

Könyvnyomda R.-t. Odorheiu-Sz.-udvarhely

A
NÉPNEVELÉS.

(SZABADELŐADÁS)

IRTA:

ÜRMÖSI JÓZSEF

HOM. SZENTPÁLI UNITÁR. LEKESZ

ÁRA: 4 LEU.

Könyvnyomda R.-t. Odorheiu-Sz.-udvarhely

225 75

list.

29 8492

M. N. MŰZEUM KÖNYVTÁR
II. Nyomt. Kövedéknapi
1925 év. 285.

180710

Népnevelés.*

Kedves Uraim! Ezekiel próféta az új templom dicsőségéről való látomásai közben „a templomból kifolyó áldásdus folyóvizet látott, mely a templom kelet felőli küszöbe alatt forr vala és a víz foly vala az oltárnak a délfelől való része felé. A templomból kifolyva, alámenne a tengerig és minden élő lélek, valahová e folyások mennek, él. A forrásvíz partján gyümölcsfák nevelkedtek, melynek gyümölcsei minden hónapban megújulva eledelre és levelei orvosságra alkalmasak voltak.”

Ez a prófétai elképzelés igen érdekes hasonlítás ahhoz a mai gondolathoz, hogy a *népnevelés* terén vagy a vallásos oktatás terén — a modern szót itt nem hangsúlyozom — minden áldásos kezdeményezésnek a templomból kell erednie és kiáradnia a nép életébe, de úgy, hogy mindig, mint a folyam melletti fák új és új gyümölcsöt teremjenek, a fejlődő és haladó étellel — feltéve, hogy ma és jelen viszonyaink között fejlődésről és haladásról beszélhetünk. A teol. akad. önképzőköre a *Népnevelést* adta fel nekem ismertetés tárgyául, mely felett aztán eszmecserét folytassunk.

En a kitűzött tárgy fogalomkörét úgy értelmezem, hogy bár *vallásos* népnevelésről tárgyalok, de nem egyoldalulag csupán a vallásos színezet árnyalatával, hanem a gazdasági társadalmi életet is kapcsolatba hozom némileg a nép vallásos nevelésével s így az én felfogásom is ahhoz az irányhoz csatlakozik, melyet *természettudományos világfelfogásnak*, vagy szemléletnek neveznek s amely nem csupán a *lelket* akarja az élő emberből kimetszeni s azt orvosolni, azzal foglalkozni, hanem az egész

* Szabadelőadás az unitár. teol. akadémia önképzőkörében. 1922.

embert a maga gyarlóságával, mindennapi gazdasági gondjaival pallérozza, *neveli*, emeli fennebb-fennebb.

S amí érdekes ebben, uraim, az a körülmény, hogy én nem csupán a filozófiai elméletek, vagy nemzetgazdasági könyvek tanulmányozása útján jutottam ehez a felfogáshoz, — mert a falusi unitárius pap helyzete a tanulmányozások, az újabb világfelfogások, szemléletekkel illetőleg nagyon szomorú, szegénységénél fogva könyveket nem tud beszerezni, továbbképző tanfolyamokat sem tartanak s végül, akinek kedve, tehetsége volna tanulmányozásokra, felsőbb hatóságai, vezetőségében nem igen lát jóakaratot, hogy emelné, buzdítaná, hanem igyekeznek visszanyomni a szürkességbe — ezért jeleztem uraim, hogy engem ama felfogáshoz, hogy a népnevelést a gazdasági élettel kapcsolatban lehet derekasan és valóban előbbre vinni, erre főképpen az élet — ez a nagy akadémia — vezetett rá. S ezért, éppen tapasztalataim alapján, perhorreszkálom ama egyoldalú vagy ellentétes irányú felfogást, amely felületes és haszontalan iparkodásnak tartja a theol. oktatás gyakorlatibbá tételét úgy biztosítani, hogy újabb és újabb gyakorlati ismeretek özönét iktatná bele a theol. tantervbe, s amely azt mondja: Mint ércfálnak kell a theológiai főiskolának visszavernie magáról a *szatócskodás* e kufár szellemének támadásait...^{*} Ilyet csak a filozófiai elméleteken nyargaló és az életet, a nép életét alaposan nem ismerő tanárok mondhatnak. Nem a tudomány ellen van nekem kifogásom, mert abból minél több, hasznosabb, rendszerebb adagolását helyeslem és szükségesnek tartom, hanem a való élet ismerete nélkül kimondott tudományos elveket, nagyhangu megállapításokat kifogásolom s nem habozom kimondani, hogy amennyiben rajtam állana gyakorlati lelkesízi élettapasztalat, életismeret nélkül, a theol. tudom. egyik szakcsoportjára sem alkalmaznék egy embert sem.

Rátérve kitűzött tárgyamra, még egy szomorú tapasztalatot előre kell, hogy bocsássam, azt t. i., hogy a *népnevelés* terén egyházunkban kifejtett, elért eredmény nem kielégítő. S ennek oka bizonyos %^o-ban az, hogy papjaink a közelmúltban s talán a jelenben is, a lelkesízi pálya iránti szeretet és hivatottság nélkül lép-

^{*} A mi fakultásunk „Az út” 1918. 7—8. sz.

nek e pályára és ami nagyobb baj, itt a theológián sem szeretik meg. Ez az unottság meglátszik a falu életén egyházilag, társadalmilag egyaránt.

A népnevelés kiinduló pontja falun a templom. Nem úgy és olyan értelemben, mint a régi jó időkben, mikor valóságos életszükség volt elődeinkre a templombajárás, mert itt kapták a lelki vágyódást, szükségét kielégítő táplálékot. Ami nem azt teszi, hogy ne volna ma is életszükség vagy lelki szükség a templom, igenis az, csak a mai kívánalmaknak megfelelő lelki táplálékot kellene osztogatni, nem pedig a régi dogmatikus, frázisos, kalvinista predikációkon rágódni v. ami még rosszabb, nagy fennszóval hasalni.

Miután a predikációkról egy más előadás keretében hallani fognak az urak, ezt én mellőzöm. Csupán annyiban érintem e tárgyat, amennyiben kérdésbe jöhet, hogy szociális gazdasági tárgyakat lehet-e felvenni szószéki beszéd tárgyául?

Vegyünk fel egy állapot v. helyzetrajzot. Egy papnövendék végez. Kinevezik papnak egy várostól félreeső v. távoleső faluba. A falu külső képe elhagyatott. A nép nagyobb része szegény, 5—10 holdon gazdálkodó kisbirtokos. A hívek panaszkodni szeretők, mert rosszul, régi módon gazdálkodnak, a föld nem terem, a kepefizetés panaszos. Semmi kulturintézmény nincs.

Itt, az új papot illetőleg, két eshetőség áll elő. Ha nem szereteti a pályáját, kenyérkereseti v. megélhetési kényszerből ment arra, akkor amilyen siralmas helyzetben találja a falut, ő maga is még jobban elkeseredik, hogy hova, milyen helyre került s az ambíció, lelkesedés hiánya miatt maga is a falu maradiságához hasonul s lesz belőle egy pap nevet viselő béres, ki immel-ámmal elvégzi kötelességét, úgy a hogy, ad maiorem gloriam dei! Ez az egyik eshetőség.

A másik az, mikor egy fiatal ember, ha nem is pályaszeretettel megy a theológiára, de a nevelés, buzdítás, tanulmányozás által megszereti a pályát s nem világlemondó érzésekkel megy ki, hanem világhódító tervekkel — ha ebből le is kell majd sokat alkudni, mindig jobb, mint az előbbi.

Egy ambíciózus fiatal papot a nép, a falu maradisága nem hangolhat le, nem keseríthet el, mert ő meg kell, hogy legyen

győződve, hogy az ő hivatása éppen azok felemelésében, művelésében áll.

Téves dolog azt hinni uraim, hogy itt a hangzatos deklamáció, a szép prédikáció minden. Egy darab ideig az ujdonság sikerével hat és hódít kétségtelenül, de csak egy darab ideig. Egyszer csak a nép elmaradoz, illetve szórványosabban kezd járni a szép prédikációk dacára. Ennek oka abban rejlik, hogy az elvont kérdések, csak a lélekre irányuló dolgok nem elégitik ki a népet. Ezt olyan találóan fejezi ki ez a jó székely mondás: „Lélek — — lélek, de mivel élek?” Vagyis az ő életére vonatkozó dolgokat szeretne hallani, tetteket, cselekedeteket látni, ami más szóval azt teszi: hogy a nép gazdasági oldalról közelíthető meg leginkább.

Itt hozom uraim a templomi nevelést kapcsolatba a való élettel.

Ha az az ambíciózus lelkipásztor — itt már nem nevezem papnak — látja a falu, a nép elmaradottságát, nem elégszik meg a templomi szolgálat végzésével, hanem keresi híveivel a gazdasági — társadalmi téren is a találkozást. Eleinte csak egy néhány emberrel bizalmasan beszélget a gazdasági élet nehézségeiről, a gyenge termésről, a kevés terméshozadékról s elmondja, hogy ezen lehetne segíteni vetőmagtisztítással, nemesítéssel stb. mindezt el lehetne érni, ha egy egyesületben tömörülnének a gazdák. Így lehet rávezetni a népet a *Gazdakör* megalakítására. A *Gazdakör* már kulturintézmény, mert itt nem csupán gazdasági kérdésekről, megbeszélésekről esik szó, hanem a haladásnak minden ága szóba jöhet. Híveinkkel nagyobb tömegben csak az évi egyh. közgyűléseken találkozhatunk, míg a gazdaköri összejöveteleken gyakrabban van mód a találkozásra s itt megbeszélgethetjük, előkészíthetjük egyházi ügyeinket is.

Hasonló, sőt mondhatom nagyobb fontosságot tulajdoníthatunk a nép gazdasági boldogulhatására nézve a *Szövetkezetek*-nek. Az egymás segítése s az egymás kölcsönös segítségével való boldogulás krisztusi, evangéliumi elv. Ezek megalakítására és az ezekben végzendő munkáról szólanom nem esik kitérni tárgyam körébe kitérni, mert csak annak igazolására hoztam fel ezeket, hogy a falu népét gazdasági téren is nevelnünk, fejlesztenünk kell, mert erre a nevelésre és fejlesztésre fordított ilyen irányu

munkánk, igyekezetünk, nemcsak a falu kultur-társadalmi nivelésében emelésében látszik meg, hanem helyesirányú vezetés mellett befolyással van a vallásos élet fejlődésére is. Ugyanis ha a nép lassanként belátja, hogy az a lelkipásztor a templomban és a templomon kívül is az ő irányítója, jóakaró vezetője, szívesebb s melegebb érzéssel, mondhatom bizalommal közeledik a lelkipásztorához. Ez a bizalom aztán jó utat a templom és élet összekapcsolásához. Ilyen irányú munkásságunkhoz fel lehet és fel kell használnunk a szószéket is. Nem úgy értem ezt uraim, mint sokan viccelni szeretők, de dolgozni nem szeretők közül, hogy beszéljünk a mély szántásról v. műtrágyáról, hanem a tudás áldásáról a világi és szellemi élet terén, a haladásról, összetartásról stb. Ezzel a munkánkkal nemcsak a népet emeljük, hanem beszédeinket is az élettel kapcsolatba hozva, korszerűvé, helyesebben időszerűvé tesszük.

Még egy másik célt is szolgálunk uraim! Letisztítjuk a köztudatban a pápi hírnévre reáarakodott ama salakot: „hogy senki olyan ok nélkül (ingyen) nem kapja a fizetést, mint a pap“. (Pár évvel ezelőtt e kollegium egyik — ma nyugalomban levő — f. ü. gondnoka is ezt vallotta.) Ezt a felfogást igen hűen tükrözi vissza a népnek kepehordások alkalmával mondott eme kiszólása, melyet a bér megköszönésre ad a papnak: „jószió, mert muszáj“ vagy „jószió, mert tartozunk“. Ma már a nép közül is sokan belátják és hangoztatják, hogy nem elég csak a szorosan vett templomi szolgálat elvégzése, más irányban is dolgozzunk és akkor várhatjuk, hogy a bérköszönésre ez a válasz jön: „jószió, adjon az Isten áldást, hogy máskor is adhassunk“.

II. A népnevelés útján továbbmenve, lelkipásztori munkásságunk főfigyelme az ifjúság kellene, hogy legyen. Azért mondom így, hogy kellene, mert itt állunk a legnagyobb nehézséggel szemben s itt érünk el legkevesebb eredményt. Pedig jól tudom és érzem, hogy itt kellene a legtöbbet és legfőbbet. Lássuk ezt a munkateret egy kissé bővebben.

A nevelhetőség egyik legfőbb akadálya a szülők nevelői foglalkoztatottsága. Ezen nem csodálkozhatunk uraim, mert tanították-e azt a leendő anyát az anyasággal járó szép és magasztos elhivatás kötelességére, a házasság ifjú v. fiatal családapa tud-e a reá

váro nevelés kötelességéről? Csodálkozhatunk-e akkor azon, hogy a gyermeket, amíg kicsiny, ha szófogadatlan és nem bírnak vele, azzal ijesztgetik, hogy jön a pap, megver v. kivágja a nyelvedet. Ha iskolaköteles kor előtt áll, így biztatják: kerülj csak iskolába, majd ad neked a tanító! Ugy, hogy igen sok gyermek, a szülő hibája miatt, valóságos félelemmel van eltelve a pap és tanító iránt. Én erre több szülőt figyelmeztettem, sőt isk. nevelés irányu beszédemben fel is említettem.

Ha a gyermek iskolába került, az az 5—6 év, amíg fegyelem alatt van, a legtöbb hatással van rá, mert a pap és tanító együttes munkája meglátszik rajtuk: vallás iránti kedvük, érdeklődésük, az egyházi ének szeretete, templombajárásukban. Bár itt sokszor sokat ront helyenként a szülői ház, mégis ez hagyján. Hanem, amikor a mindennapos iskolát elhagyja v. falusiasan mondva az iskola porát lerázza magáról, akkor jön a szomoruan vidám élet. Ott volna még a 3 évfolyamos ismétlő iskola, de ez legtöbb helyen csak papíron és tanügyi jelentésekben szerepel, valóságban a szülők és a törvény közönyössége miatt kivihetetlen. Ilyen helyzetben és körülmények között szakad reájuk az ifjuság két nagy átka: a felügyelet nélküli táncmulatság és a korusok (fonókák), ahol szabadon tombolhatnak, dévajkodhatnak, sőt trágárkodhatnak is!

Lehet ezek ellen valamit tenni? A kívül állók és a helyzetet nem ismerők rávágják, hogyne, alakítsa meg a lelkész és tanító az ifjusági egyletet s foglalja el az ifjakat. Hát ez helyes s így elméleti tanulmányokban e kérdéssel foglalkozók mind ezt ajánlják, azonban a gyakorlati kivitele ütközik szinte kivihetetlen nehézségbe. Ugyanis a korusba az ifjuság (leányok, legények) magukra óriási nagy szabadságban töltik idejüket. Ha az ifjakat (fiukat) külön hívjuk az ifj. egyletbe 1—2 ízben eljönnek, aztán a korus a maga vonzó erejével elfogja ismét őket. A leányok összehívása külön éppen ilyen nehézségekbe ütközik s még tetéződik azzal, hogy ezeknek fonní is kell! Együttes összejövetelekkel lehetne e kérdést megoldani, ha volna hely az ilyen célokra, s volna világító és tüzelő anyag. Amít a közlebbi évtizedekben és ma tettünk e kérdésben, az mind csak félmunka és fél-eredmény. A gyökeres megalapozás munkája a

szászok ily irányu intézményeinek bevezetésénél, megvalósításánál kezdődhetnék. Tudvalevő, hogy a szászoknál a mindennapi iskoláztatás nem a 12 éves, hanem 15 éves életkorig terjed a fiuknál, 14 éves életkorig a leányoknál. Ennek elvégzése után *könfirmál* s innentől fogva az egyház veszi gondozás alá s belépteti ünnepélyes szertartások között a fiukat a „*Bruderschaftba*“, a leányokat a „*Schwesterschaftba*“, ezekből csak házasság vagy halálozás esetén léphet ki.

Ezeknek ismertetése messze vezetne tárgyamtól, tehát csak annyit jegyzek meg, hogy ezeknek az egyesületeknek tisztikara van, kiket a tagok választanak. A tisztikar feladata, hogy a rend fenntartására ügyeljen; a templomi, iskolai továbbképző tanfolyambeli mulasztásokról jegyzéket vezessen, a közbírák által bepanaszolt tagokat elítélje, megbüntesse és az öreg szolga által beszédett büntetéspénz és jövedelmek hovaforrásáról intézkedjék.

Megjegyzem, hogy a fiúk 15—19 évig, a leányok 14—18 évig továbbképző tanfolyamra járnak hetenként 2 délután.

Igy tehát a szászok igyekeznek Honterus tanácsát követni, ki azt mondotta, nem elég ha a kertész a facsemetét a faiskolában felneveli, hanem a kiültetésnél is gondozni kell, nehogy posványos helyre kerüljön és ott elszáradjon. De még a jó helyre ültetettet is karóhoz kell kötni, hogy a vihar ki ne döntse.

Ezzel szemben régóta érezzük a mi elmaradottságunkat s ahol segíthetnénk sem segítünk. A gyermekeket — régi usus szerint — megkínfáltatjuk 12—13 éves korukban, mert a szülők sirnak, jajgatnak, hogy szolgálni kell menjenek s ha nem mennek, akkor itthon van kitéve erkölcsi züllésnek. Én egyházi főhatóságilag kimondatnám és szigorúan végrehajtatnám, hogy 14—15 éves kor előtt kínfáltatni nem szabad. Ez időkorban mégis valamivel több erkölcsi öntudattal lehetne felelősséget vállaltatni.

De hogy az ifjúságról alkotott vélemény éppen olyan túlsötét ne legyen, az ifjúság nevelésének van egy-két olyan ága, hol sikerrel munkálkodtunk s ennek követését másoknak is ajánljuk. Itt a főkérvem az, hogy a lelkész és énekvezértanító a közért teljes összhangban munkálkodjanak — ami ma megint sok helyen „*píum desiderium*“,

Sikerrel munkáltuk és munkálhatjuk az ifjuság vasárnapi tanítását a következőleg: Keblí tanácsban előterjeszti a lelkész, hogy hozzá akarnak fogni az ifjuság nyári vasárnapi tanításához s jelzi egy pár vonásban ennek, a mi nagy szabadságban élő ifjaink részére szükséges, hasznos voltát s felkéri a keblitanács tanács tagjait, hogy ebben a munkában legyenek segítői a lelkésznek.

(Itt per tangentem csak arra térek ki, hogy a lelkész ne szünjön meg soha a keblitanács tagjai előtt hangoztatni, hogy ők nemcsak az egyházközség anyagi ügyeiben kell, hogy támogatói legyenek a lelkésznek, hanem a gyülekezet vallásos életében, haladásában is segítő munkatársak.)

Miképpen lehetnek segítői? Vegyük a nyári vasárnapi tanítást. Amit a keblitanácsosok a gyűlésen hallanak, azt a gyűlés után, egymás között és barátjaik, szomszédjaik társaságában újból letárgyalják.

Ha én arra kérem a keblitanácsosokat, hogy segítőim legyenek az ifjuság tanításának munkájában, elérem azt, hogy ő a hozzá közel állókat buzdítja, hogy küld gyermekeket a templomba. De még mélyebben belevonom a segítségbe őket akkor, mikor arra kérem, hogy a tizenkét vasárnapot osszák fel maguk között és legyenek felügyelői és számonvevői az ifjuságnak a megjelenésben. A mulasztókat adják át az egyházfinak az illetők figyelmeztetése céljából. Így egy néhány éven át meg lehetős eredményt értünk el. Azért mondom, hogy meg lehetős, mert a melyik vasárnap délután tánc volt, akkor már 40—50%-os volt a mulasztás.

A tanítás annyagáról szólva, mi azt az egyházközségben 4—5 éves ciklusban a következő beosztással tárgyaltuk:

- 1-ső év Bibliai tárgy,
- 2-ik év Egyh. történelmi (főleg unitár.),
- 3-ik év Erkölcsstan,
- 4-ik év Hittan.

Itt főleg arra kell vigyáznunk, hogy az előadott anyag ne legyen elvont, az előadás érthető és rövid (15 perc).

Egy *vezérkönyv* az oktató lelkészek részére igen sok tekintetben kívánatos és hasznos volna!

Az egyházi énektanításra és begyakorlására itt fordítható a legnagyobb gond, miután ifjuságunk és népünk szeret énekelni.

A másik ága az ifjuság nevelésének, — hol eredményt értünk el a továbbképző tanfolyam, — amit legujabban vezetünk be énekvezér-tanítótársammal. Említésre érdemes, hogy ezeknek tartását a háborús világ kényszere alatt világot látott ifju és középkorú híveink kérték. Érezték tudásuk, ismeretük hiányosságát igen sok mindennapi dologban (számтан, általános ismeretek). Mi örömmel állottunk az ügy szolgálatába, az iskolateremben kezdetben hetenként egy estén, később két estén 14—45 éves életkorig fel foglalkoztunk velök. A főtárgy a számтан volt, a közismereti tárgyak között a vallás és neveléstani kérdések beszélgetés kapcsán jöttek szóba és tárgyalattak meg. Személyes tapasztalatokkal sokkal jobbnak és megfelelőbbnek bizonyult, mintha én $\frac{1}{4}$ vagy fél óráig előadást tartottam volna. Egyik az orosz nép iskoláztatásáról, vallásáról stb. beszélt, a másik a dán nép gazdasági fejlettségéről, ezekkel kapcsolatba hoztuk a mi helyzetünket, haladásunkat vagy maradásunkat. Mindenkinek volt egy-két szava, megjegyzése s így a figyelem éber volt, vagy ha lankadt, akkor egyházi énekeinkből a szépeket és nem ismerteket vagy egészen új szerzeményeket tanultunk.

Az ilyen továbbképző tanfolyamoknál hiányt képez az, hogy ezeken csak az ifjuság és férfiak jelennek meg. Már pedig a nevelésnél soha és seholsém szabad figyelmen kívül hagyni a női nemet, kiknek lelkivilága nemcsak a vallásos érzés iránt fogékonyabb, hanem igen sok esetben a társadalmi és gazdasági haladásnak előmozdítóit sokkal inkább és hamarabb, mint a férfiak. A mi társadalmunkban bevett szokás volt s talán 60—70%-ban az ma is, hogy a nőkről, asszonyokról lekicsinyléssel, gunnyal szerettek beszélni, hogy például: minden rossz tőlük származik, veszekedők, pletykázók stb. De ez, uraim, csak kifelé való beszéd, kérkedés a világ egy rossz szokásával, ha megvizsgáljuk az egyes családok életét, úgy találjuk, hogy székely fajunkban meg van az az ősi jó szokás, hogy a gazda, vagy férjem uram semmi nagyobb dologba, újításba bele nem megy addig, — igen helyesen — míg azt odahaza is élettársával meg nem beszél. Erre még kezdő pap koromban egy igen érdekes

eset hívta fel a figyelmemet. Aláírásokat gyűjtöttem a tejszövetkezeti üzl. részjegyzésre s mikor felhívtam az atyafiakat aláírásra, azt mondja egyik székely: „már engedelmet kérünk tiszteletes ur, addig nem írunk alá, míg otthon meg nem beszéljük, mert vannak olyan helyek, hol a főköto nagyobb a kalapnál“. Azután is több helyen megfigyeltem, hogy igen nagy százalékban a családoknál az asszony az ész és irányító. Kezdetben ezen csodálkoztam, de a székely asszonyok ama derék gazdasági munkája a háboru alatt, mellyel elment férjeik helyét nemcsak betöltötték, hanem akárhányszor helyen felül is multak azzal, hogy birtokaikon levő adósságot nemcsak kifizették, hanem még gyűjtöttek, szereztek is, azt mutatja, hogy e fajnők női, asszonyai istenáldotta erővel, tehetséggel vannak megáldva. Ez az erő és tehetség kezdetben nyers, darabos, mint a terméskő, de faragással, csiszolással simává lehet és kell tenni. Itt és ebben vár nemes hivatás minden egyházközségben a *Nőegyletre*, mert a női léleknek a vallásos érzését, tanulmányosságát gondozás nélkül hagyni, elhanyagolni vagy csak a templomi prédikációra bízni nemcsak nem elég, de mulasztás és visszaesést jelent a gyülekezet életében.

A nőegylet feladata ezeket a fogékony lelkeket nemesíteni. Miben állhat ez? Azt tudnunk kell, uraim, hogy falun az asszonyoknak esténkénti téli időtöltése a korusokban való fonás és ezzel kapcsolatban a jelen nem levők leszólása. Ezt az időtöltést kellene meg nemesíteni. De hogyan? Legcélravezetőbb az volna, ha a belső asszonyaink, lelkészné, énekvezérné és a tanítónő (amennyiben unitárius és vállalja) látogatnák ezeket a korusokat s helyes irányban vezetnék a beszélgetést. De egy közép nagyságú faluban 10—12 ilyen korus van, mindenikbe eljutni nehéz és fárasztó is, ezért a „Nőegylet“-nek jut az a szerep, hogy asszonyainkat és a növendék-leányokat nevelje, gondozza. A nőegylet gyűjtse össze minden héten (lehetőleg vasárnap este) a gyülekezet asszonyait, leányait s foglalkozzanak velük. A nőegylet vezetői a lelkészné és énekvezér-tanítóné s a helybeli értelmiség asszonyai legyenek. Kérdés, hogy a lelkész részt vegyen-e a nőegylet munkájában? Eltekintve attól, hogy a lelkész munkája még számos más intézményben igénybe van

véve,
lettől
buzgó
nyiba
tot ta
mert
dése

kész
tárgy
lásáva
télyen
olvasá
pünk
moros

a kar
köréb
vezni
rint a
az ün
hogy
(báre
mínde
kot k
ható
kis gy
az ap
monit
jatók
beszél
gel az
munk
hangz
gyon
meke

véve, azért érdeklődését, figyelmét nem vonhatja meg a nőegylettől sem, de a tapasztalat arról győzött meg, hogy ahol jó, buzgó női vezetők vannak, ott az esti munkánkban csak anynyiban vegyen részt a lelkész, hogy egy rövid biblíamagyarázatot tartson, de végig ne üljön ott sem ő, sem az énekvezér, mert az asszonyok az anyaság, gyermeknevelés s más ilyen kérdésekben bizalmasabban nyilatkoznak meg, ha férfi nincs jelen.

A nőegyleti estéknek programja: ima, — melyet a lelkész neje mondjon vagy olvasson — egyházi ének, vallásos tárgyú elbeszélés, — hozzászólásokkal, az olvasottak letárgyalásával, szavalat. Arról azonban úgy itt, mint minden más esetben gondoskodni kell, hogy mese vagy tréfás, vigirányu felolvasás vagy szavalat legyen, mert ez nagy vonzóerővel bír népünk lelki világában, mely úgy szereti a mesét, a tréfás és humoros dolgokat.

Igen jó alkalom a vallásos érzés fokozására és fejlesztésére a karácsonyfa-ünnep rendezése, mely szintén a nőegylet munkakörébe tartozik. Karácsonyt a *szeretet ünnepének* szeretjük nevezni. Városon igyekeznek is minden családban a lehetőség szerint a gyermekek számára azzá tenni, de bizony faluhelyeken az ünnep csak azzal a jelentőséggel dominált a gyermekek előtt, hogy kalácsot kaptak. A nőegylet ügyes vezetéssel módot talál (bálrendezéssel, pénzgyűjtéssel) arra, hogy a karácsonyfa alól minden kis gyermek, 10—12 éves életkorig fel, egy kis ajándékot kapjon. Annyi kétségtelen, uraim, hogy van valami meghatározó és felemelő érzés abban, midőn az édesanyák karjaikon a kis gyermekkel, a feldíszített és meggyújtott karácsonyfa körül az apróságok csodálkozó várakozással állva, az énekvezér harmonium kísérete mellett, felhangzik a gyermekkar éneke: „Szálljatok le... szálljatok bethlehemí angyalok“, azután a lelkész beszél az édesanyákhoz és a gyermekekhez közvetlen melegséggel az ünnepet betöltő szeretetről, kiemelve a nőegylet humánus munkájának szép eredményét. Szavalatok és énekszámok elhangzása után a nőegylet tagjai kiosztják az ajándékokat. Nagyon vigyázva arra, hogy se szegénynek, se gazdagnak gyermeke ki ne maradjon.

Az ilyen ünnepségek rendezéséhez anyagi és szellemi segít-

séggel a községben levő szociális intézmények (Gazdakör, fogyszöv. stb.) is hozzá kell, hogy járuljanak.

A népnevelés munkájában igen hatásos eszköz továbbá uraim a *változatosság*, az érdeklődés ébrentartása. A népnek jól esik, ha néha-néha papján kívül mást v. másokat is hallhat. Árkosi Tamás kollegánk erre nézve a szószékek kicserélését hozta volt indítványba. Hát ebbe sok kollega nem menne bele szívesen, igaz, hogy nehézséggel járna a kivitele sok helyen, de nem volna rossz. Azonban, míg erre sor kerülhetne, a változatosság és népnevelés érdekében is megvalósítandó az, ami kivitehető, t. i. hogy a közelebb v. közel fekvő egyházközségek papjai, énekvezérei és feleségeik rendezzenek *téli D. F. Egyleti vallásos estélyeket*, minél változatosabb műsorral. A műsor kereteit itt nem akarom részletezni, mivel az lapközleményekből ismeretes az urak előtt, de egy pár igen fontos momentumot nem hallgathatok el. Egyik fontos körülmény, mely figyelmet érdemel, az, hogy ezeken az estélyeken ne az iskolás gyermekeket szavaltassuk, hanem az iskolából kikerült 14—18 éves fiukat és leányokat tanítsuk be egy-egy odaillő költeményre s ezzel igyekezzünk őket, legalább az ilyenre hajlandókat, gondozásunk körébe bevonni.

A másik figyelmet érdemlő körülmény ezeken az estéken a *bibliamagyarázat* felvétele és tartása. Azt hiszem tudott az urak előtt is az a helyzet, hogy székely falvainkban több-több helyen a szekták — különösen a baptizmus — terjednek. Anélkül, hogy belemennék bővebben a szekták hódító hatásának fejtegetésébe, csak annyit jegyzek meg, hogy ebben nagy szerepet játszik a *biblia*. Az is ismert tény lehet az urak előtt, hogy a protestáns papság a bibliára, a nép előtt, a közelmúltban nem fordított valami nagy gondot. A templomban délelőtt a szószéken egy-egy alapige v. motto felolvasására használta s ezzel vége. Ezt a helyzetet használták ki igen sok helyen a baptisták.

Amde uraim a *biblia* még ma is kegyeletes tisztelet tárgya népünk előtt, annak látszatát sem szabad kelteni, hogy mi nem akarunk azzal az életben künn foglalkozni, hogy az valami olyan „ne nyulj hozzám“ (Tabu), melyet csak a templomban vehetünk elé v. mintha a bibliaolvasás v. magyarázás baptista specialitás

lehetne, sőt ellenkezőleg, át kell vinni népünk tudatába, hogy mi unitáriusok fogjuk fel és magyarázzuk helyesen a bibliát s ezzel szívesen és készségesen foglalkozunk.

Igen szükséges volna — különösen ott, ahol szekták vannak — de egyebütt sem ártana olyan biblia olvasó estéket tartani, hol az atyafiak férfiak, nők fennhangon olvasnának, a magyarázathoz hozzászólnának, kérdéseiket, véleményeiket elmondanák. Valljuk meg uraim, hogy ez jó szellemi torna volna reánk papokra nézve is. Népünk pedig a biblia helyes ismeretével és értelmezésével nem esne olyan könnyen a baptizmus hálójába, sőt védelmére tudna kelni a mi hitünk szerinti felfogásnak.

A népnevelés előmozdításában igen fontos eszköz a paedagogiában is elismert *szemléltetés*. Ennek kiválóságáról alkalmam volt meggyőződni akkor, midőn a gazdakör és szövetkezetek részére egy vetítő-gépet sikerült beszerezniünk s Bpestről az Uránia Tud. Egyesülettől képsorozatokat hozattunk le és téli estéken bemutattuk a közeli 5. községben. Legnagyobb hatással volt a népre a bibliai tárgyú kép, Jézus életének bemutatása. Ezt ma is emlegetik. Az egyes sorozatoknál nagy hátrány volt, hogy a képeket magyarázó szöveg igen tudományos nyelvezetű volt. Sajnos, a háború és a menekülés ezt a vívmányunkat is tönkretette.

A népnevelés legjobb és leghatalmasabb terjesztője azonban mégis csak a nyomtatott betű. Sajnos, mi ezt részint szegénységünk, de nagyobb részben nembánomságunkból folyó élnélenségünk miatt nem tudtuk kellőleg kihasználni. Megfelelő, jó népnek való egyh. lapunk ma sincsen s talán nem is lesz, sőt minden egyházi lapunknak, folyóiratunknak kálváriajárás lesz az élete mindaddig, míg az *unitárius nyomdát* be nem szerezzük, fel nem állítjuk. En ezt a kívánalmat rég hangoztatom szóban és írásban s ma is a felállítása mellett vagyok, mert ettől várom és remélem az unitárius könyvirodalom és népies iratok fellendülését.

Vegyük csak fel az *U. Naptárt*, mint amely minden háznál szükséges, szinte nélkülözhetetlen. Egy jól szerkesztett és a népnek tetsző Unitárius Naptárt a kollegák lelkiismeretes pártolása mellett 6000 példányban jól el lehetne helyezni. Ha most 6000 családban olvasnak az unitárius vallásról, erkölcsi életéről, milyen *erkölcsi töke* ez a vallásos nevelésre! Ha hozzávesszük

azt, hogy ez az erkölcsi tőke anyagi gyarapodást, segítséget hoz irodalmi vállalataink gyarapodására, igen csodálkozom kartársaink egy bizonyos hányadának ama közönyösségén, hogy egy unitárius célt szolgáló vállalkozást nem segít, hanem könnyen kibúvik alóla azzal, hogy nem lehet eladni! Nagyon szomorú helyzet és állapot van ott, hol a lelkes bár 6—12 prezsbiterének nem tud 1—1 unitárius Naptárt eladni!

Tegyük egy kis realis számítást:

Mondjuk, hogy a Naptárnak 5 íven 6000 példányban való megjelentetése darabonként 5 leibe kerül, a 6000 példány ára 30,000 lei. Árusítsuk el példányonként 7 leibe, akkor is a költségek rászámításával 7—8000 lei jövedelem lesz, melyet felhasználhatunk más irodalmi célra.

Ezek volnának, uraim, nagyjában azok, melyeket a *Népnevelés* módoszatairól szándékoztam előadni. Ami hiány mutatkozik benne v. ami feleslegesnek látszik, azt az urak beszélgetéseinkben, hozzászólásaikban szívesek lesznek őszintén feltárni azért, hogy járjon haszonnal és eredménnyel e tárgyban való megbeszélésünk.

Egyet még azonban záradékol el nem hallgathatok s ez az uraim, hogy ehhez a munkához a nemes elhatározáson kívül végtelen nagy türelem, csüggedést nem ismerő kitartás és a bántalmakat, sérelmeket megbocsátani, feledni tudó lelki készség szükséges.

Ezek nélkül hozzáfoghatunk ifju hévvel egyik-másik intézmény megalkotásához, de ha eleven, lüktető életet nem tudunk önteni az intézményekbe, akkor koraszülöttekké válnak s a vele született gyengeség miatt kimúlnak.

Es most kérem szíves hozzászólásaikat.

z
r-
y
n
u
z-

ó
a
t-
z-

o-
t-
z-
ni
ó

z
g-
l-
g

z-
k
le

Az író megjelent dolgozatai:

1. Nyári vasárnapi tanítások (vezérkönyv). Ó- és ujszövetségi rész I—II. 1906.
2. Lelkeszi helyzetünk és a nép. 1909.
3. Nyolc év Homoródszentpál község szövetkezeti életéből. 1912.
4. A szocializmus és a vallás. 1914.
5. A lelkipásztori gondozás és a gazdasági szociális kérdés. 1916.
6. A nő mai hivatása (feminista előadás). 1918.
7. A tartós béke munkálása és a lelkeszi hivatás. 1918.
8. Evangéliumi kereszténységünk és a jövő békéje. 1918.
9. Az Unitárius Egyház rövid története. 1920. (Tankönyv.)
10. Igehirdetésünk kívánalmái. 1921.

